

ricordiam Dei, cujus misericordiae non est finis? A Paterfamilias largus est, et avarus est dispensator. *Existimasti inique, quod ero tui similis* ³³, dicit Dominus, et misericordiam meam de duritia tua metiris? Quid scis, si jam lacrymis et contritione mundatus est? Liberatus est forte ipso proposito confitendi. *Dixi: Confitebor, et tu remisisti* ³⁴. Lazarus a Domino suscitatus est ³⁵, antequam ab apostolie ejus institutae solverentur. Leprosi a Domino mundati sunt, antequam se ostenderent sacerdotibus ³⁶. Christus autem dimisit peccatum, pro quo tu poenitentem judicas, et cum Pharisaeo despicias Publicanum ³⁷. Pius et misericors Deus poenitenti offert pacem, priorque mittit legatos de pace, qui prius de pace fuerat requirendus. Nimirum in negotio poenitentiae misericordia et veritas obviant sibi, seque osculantur justitia et pax ³⁸. Justitia et veritas rei se judicantis et punientis, misericordia

et pax Dei gratuito indulgentis. O beata spes confitentium! Iste prodigus filius, qui adeo immaniter peccavit in caelum et in terram, nec in aliquo satisfecit, statim reconciliatus est patri ³⁹, longeque promptior et ardentior erat pater ad miserandum, quam filius ad misericordiam obtinendum. *Nolite timere pusillus grex* ⁴⁰. Accedite securi ad thronum gloriae, qui non audebatis vel de gratia cogitare. *Venite omnes, qui laboratis, et onerati estis* ⁴¹. Venite omnes, qui computruistis in immunditiis vestris. Velit, nolit superciliosa hypocrisis Pharisaei, baptismus poenitentiae cunctis exponitur. Hic patet fons domus David in ablutione peccatoris et menstruae. Non hic baptizans tu, qui despicias poenitentem; non Joannes, sed Christus, qui quanto differentius praecellit omnibus, tanto dulcius et gloriosius confirmata est super nos misericordia ejus. Vale.

³³ Psal. 49. ³⁴ Psal. 31. ³⁵ Joan. 11. ³⁶ Luc. 17. ³⁷ Luc. 18. ³⁸ Psal. 84. ³⁹ Luc. 12. ⁴⁰ Ibid. ⁴¹ Matth. 11.

CANON EPISCOPALIS

ID EST

TRACTATUS DE INSTITUTIONE EPISCOPI.

Reverendo Patri et domino JOANNI (17) Dei gratia Vigorniensis episcopo suus PETRUS Bles. archid., salutem et fidem esse in ministerio Christi.

Petis instantius, reverendissime Pater, ut de episcopali officio aliquid tibi scribam, quod in hac novitate solatium tibi sit, et aedificet ad salutem. Ego siquidem latitans in obscuro, et sub modio fumigans, lucernae super candelabrum positae tenebras meas compellor ingerere. Doctum indoctus docere praecipior, et aegrotus bene habenti remedium medicinale conficere. Abundas vino et oleo spirituali, teque unctio docuit de omnibus, et tamen a me postulas unctionem. Ego autem servus sanctitatis vestrae, non habeo nisi modicum olei, quo ungar; imo paululum aceti, quo sub diebus aestivis liceat mihi cum messoribus Booz buccellam panis intingere ⁴²; illud vero tantillum non recipit portiones; *charitas tamen nunquam excidit* ⁴³; et quanto, quae sua sunt, manu largiore dispensat, tanto plenius crescit, et ex impendio liberali, farina viduae et olei lecythus exuberat ⁴⁴. Manna quidem putrescit, et vermibus scatet, si fuerit reserva-

tum ⁴⁵; erogatum autem utiliter, sit panis caelestis et refectio angelorum. Scio quod gratia Dei obest, si non alii prodest. Qui autem Dei donum in usum, et utilitatem alienam communicat, plenius meretur habere, quod habet; nam dabitur ei et abundabit. Qui autem e diverso talentum Domini abscondit, quod videtur habere, auferetur ab eo ⁴⁶. Ego siquidem talentum non habeo, sed minutum, quod me in gazophylacium mittere oportet; ibi tamen in creditum, ex quo invenitur, qui illud in causam mutui recipiat, si forte ex sorte modica uberior accessio usurae proveniat: faciam quod possum; praesumet dilectio quod non possum. Vena ingenii languentis animabitur desiderio, stylumque jacentem eriget accensa charitate devotio. Nunquam ex parte mea degenerabit ille socialis affectus, qui inter nos longi temporis excursu coaluit. Illi accessit tua dignitas, non successit, atque familiaritatis antiquae vinculum tua cathedra non dissolvit. Si ambulans super penias ventorum, si ascendas in caelos, vel descendas in abyssos, mutationem status affectio non agnoscit. Jam fervet, jam ebullit animus ad

PETRI DE GUSSANVILLA NOTAE.

(17) Appellabatur hic Joannes de Constantiis, qui ex decano Ecclesiae Rothomagensis factus est epi-

scopus Wigorniensis in Anglia. De eo vide quae diximus in notis ad epist. 121.

⁴² Ruth 2. ⁴³ I Cor. 13. ⁴⁴ III Reg. 17. ⁴⁵ Exod. 16. ⁴⁶ Matth. 13.

scribendum. Jam epistola præsens, quæ ab initio A meticulosa fuerat, animosior ex amore, non minus imprudenter quam impudenter prodire appetit ad palpebras populares; seque temeraria audientiæ vulgari exponit. Ipsa tamen securius lateret in sinu conscientiæ meæ, et prudentius inter silentii cardines clauderetur.

Amore igitur illectus et tractus, quod sine fictione didici, sine invidia vestræ communico sanctitati ⁶⁶. Ille, in quo sunt omnes sapientiæ et scientiæ thesauri absconditi ⁶⁷, ipse os meum in beneplacitum gratiæ suæ et in usum publicæ utilitatis aperiat, Spiritusque sanctus, bonarum mentium institutor, per quem mihi velle adjacet, in me velle et perficere prosequatur. Si autem stylus istius epistolæ delicatis auribus sonare aliquid durius videatur, parce seni, qui super senes intelligis ⁶⁸, qui a primis moribus adolescentiæ studuisti tempora prævenire meritis et ætatis insufficientiam virtutibus compensare, nec verba ex operibus metiaris. Audisti, amantissime Pater, de his qui sedent super cathedram Moysis: *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, nolite facere* ⁶⁹. Levius est faciendæ præscribere, quam præscripta implere. Nam et liber prophetæ traditus ad devorandum, dulcescit in ore ipsius: amaricatur vero ad interiora transmissus ⁷⁰, sicut Apostolus dicit: *Accepistis ab eo quomodo vos oporteat ambulare et placere Deo per omnia, sic et ambuletis, ut abundetis magis* ⁷¹. Et ne longe exempla petere vos oporteat honestatis, vobis episcopalis officii formam vestri avunculi Rothomagensis archiepiscopi doctrina præscribit (18), cujus vestigia, si velitis fideliter imitari, eritis ad mores compositus, liberalis, affabilis, mansuetus, in consiliis providus, in agendo strenuus, in jubendo discretus, in loquendo modestus, timidus in prosperitate, in adversitate securus, mitis inter dyscolos ⁷², cum his qui oderunt pacem pacificus ⁷³, effusus in eleemosynis, in zelo temperans, in misericordia fervens, in rei familiaris dispensatione nec anxius, nec supinus, circumspectus ad omnia, illorum quatuor animalium imitator, quæ ante et retro, et in circuitu habere oculos providentiæ describuntur ⁷⁴. Constitutus es, venerabilis Pater, inter filios prophetarum, ascendisti in montem Garizim ⁷⁵, ut populo benedicas. Igitur sic te existimet homo, ut ministrum Christi, et dispensatorem mysteriorum Dei ⁷⁶. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur ⁷⁷. Qualem te esse oporteat, Veritas sub clausula recisiore describit: *Fidelis, inquit servus, quem Dominus constituit super familiam suam* ⁷⁸.

Fidelis es, si quæ sursum sunt, non quæ super terram quæris, non quæ tua sunt, sed quæ Jesu Christi ⁷⁹, et in symbolum publicæ utilitatis conferas quod tibi cœlestis gratia prærogavit. Fidelis es, si Deum diligis propter se, et proximum propter Deum. Infidelis vero es, si communem naturam contempnis in altero, et imaginem Dei propriam non agnoscis. Quære ergo, non quod tibi expediat, sed quod multis. Quære cum Apostolo non datum, sed fructum ⁸⁰. Interest gloriæ sanctitatis tuæ superintendere populo tibi credito, ut episcopi nomen interpretaris episcopali officio. *Sapientibus et insipientibus debitor es* ⁸¹: ideo consiliarius agere te oportet. Sapientia in sui nominis libro dicit: *Ego sapientia in consiliis habito, et eruditus intersum cogitationibus* ⁸². Utere consilio Salomonis: *Fac, inquit, omnia cum consilio, et non penitebis* ⁸³; et adjungit: *Causam tuam tracta cum amico tuo, et secretum tuum extraneo ne reveles* ⁸⁴. Si usus fueris consilio sapientium, non eris ad vindictam vehementis, ad corrigendum severior, non immisericors ad parcendum, non præceps in sententiis, non in victu aut vestitu notabilis, non festinus ad promittendum, non ad reddendum tardus, non subitus in responsis, non avarus, aut prodigus in expensis. Prius teipsum doce, quam alios doceas: non est sapiens, qui non est sapiens sibi. Cumque alii de pectore tuo, quasi de fonte, hauriant, tu prius bibe de fonte puti tui: sic deriventur fontes tui foras, ut tui tamen C iummemor non existas. Maledictus qui facit partem suam deteriorem! *Qui autem sibi nequam est, cui bonus erit* ⁸⁵? In animæ negotio, et in acquirenda hæreditate cœlesti, nemo tibi germanior sit teipso. Egrederere frequenter in agrum cum Isaac ad meditando ⁸⁶, et, juxta sententiam Salomonis, si concupiscis sapientiam, serva mandatum ejus, et tibi Dominus cam dabit ⁸⁷. Habeas tecum quorum vitam verearis et verba; qui te, etiamsi velis, deviare non sinant, refrenent præcipitem, confirment dubium, et excitent torpescentem. Insolentia magna est, non pro ratione, sed pro libidine agere; et bestiale est, appetitum consilio anteferre. Scriptum est: *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis* ⁸⁸. Non tamen credas omni spiritui, sed prius proba, utrum ex Deo sit ⁸⁹, ne forte veterator ille serpens aliquod per malitiæ suæ instrumenta insibilis; cujus astutias facile poteris deprehendere ex modo suggestionis, ex facie et gestu, ex oblatione precum et ex ipsa consilii qualitate. Et, ut omnino elidas machinationes apostatæ angeli, sint quasi in

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

(18) Loquitur de Waltero de Constantiis Rothomagensi archiepiscopo, de quo videnda quæ dicta sunt ad epist. 124.

⁶⁶ Sap. 7. ⁶⁷ Coloss. 2. ⁶⁸ Psal. 118. ⁶⁹ Matth. 23. ⁷⁰ Apoc. 10. ⁷¹ 1 Thess. 4. ⁷² 1 Petr. 2. ⁷³ Psal. 119. ⁷⁴ Apoc. 4. ⁷⁵ Deut. 11. ⁷⁶ 1 Cor. 4. ⁷⁷ Ibid. ⁷⁸ Matth. 24. ⁷⁹ Coloss. 3. ⁸⁰ Philipp. 4. ⁸¹ Rom. 1. ⁸² Prov. 8. ⁸³ Eccli. 32. ⁸⁴ Prov. 25. ⁸⁵ Eccli. 14. ⁸⁶ Gen. 24. ⁸⁷ Eccli. 4. ⁸⁸ Psal. 48. ⁸⁹ Joan. 4.

vultu conscientiae tuae timor Dei, ignis gehennae, A vitae brevitatis, incertissimus vitae finis, et expectatio tremendi iudicii. Contra salutem et praeter salutem tuam nihil facias, aut praecipias faciendum. Nam si collaterales tui, aut alii, qui tuae familiaritatis auctoritate utuntur, offenderint, scis quia in te culpa refundetur. Scis quia rati habitio mandato comparatur. Illudque censetur opus tuum, cui proprium alio mediante impartiris assensum. Est qui sibi soli credit, quod pessimum est, et hoc duntaxat reputat, quod obdurata adinventione concepit. Verbum Sapientis est: *Itinera insipientium recta sunt in conspectu eorum, sed a Domino reprobantur* 66. Et idem: *Sunt viae, quae videntur homini rectae, et novissima eorum ducunt ad profundum inferni* 67. Omnia ergo cum consilio et modesta maturitate disponas. Si rem proposueris arduam, prius tecum delibera, postea cum multis, quorum fidem probaveris; et, juxta evangelicam parabolam, prius sedens computa sumptus tuos; et cum rege congressurus, recense copias tuas domi 68, ne incauta propositi gravioris assumptio tibi in erubescantiam convertatur. Ubi autem consilium familiare non sufficit, eorum consilium explora, licet familiares tui non sint, quos organa Spiritus sancti esse non ambigis. Agis tamen melius et longe securius, si de sola oratione confidis. Jam itaque non tuo, sed Spiritui Dei vivas, quo aguntur hi qui sunt filii Dei 69. Credimus autem, quod et tu spiritum Dei habeas 70. Non de rapinis et exactionibus, aut obventionibus et actionibus iudiciorum, sed de Evangelio vivas, sicut constituit Dominus 71. Proventum Evangelii voco quidquid pro evangelizata fide tuae contulit Ecclesiae liberalitatis antiquae devotio. Alii multitudine gravi hominum aut equorum otiose panem comedunt alienum, tu vero ambules cum paucis, et in omnium aedificationem panem circumferas angelorum. Semper sis, quod potes, in exercitio Scripturarum, semper cum domesticis tuis conferas de profectu virtutum. Nam et Apostolus, qui non ab homine, sed a Deo Evangelium didicit 72, illud tamen censuit cum hominibus conferendum. Nihil contra conscientiam tuam facias, et, ut verbo Apostoli utar, a tuo sensu non movearis, si rectus est, *neque per epistolam, neque per spiritum, neque per sermonem* 73. Etiam si spiritus potestatem habentis super te veniat, locum tuum ne deseras; plus dico, sed cum Apostolo tamen: Si angelus annuntiaverit aliud quam quod ad Christi gloriam spectat, anathema sit 74.

Nullum tempus foriatum habeas, sed semper aut orationi, aut lectioni, aut alii honestatis studio te impendas. Sic illi, qui tecum sunt, in operibus tuis

legant, qualiter eos conversari oporteat, et tu eos in iustitia et sanctitate praecedas. Felix illa anima, quae aliis forma est sanctitatis. Nunquam tibi deficiat, quod per te alteri proficiet: lucerna non minuitur alteram accendendo, nec soli dispendium infert contemplantium multitudo. Posuit te Dominus ad dandam scientiam salutis plebi ejus 75, reddere Domino populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum, et cum omni diligentia parare Domino plebem perfectam. Quoniam dies mali sunt, oportet te de malitia temporis in usum animarum aliquid sequestrare, quod componat mores, regat affectus, dirigat actus, ipsumque ordinem tuum ordinet et honestet. Adhuc replico: Semper sis in exercitio Scripturarum, nullumque tempus te inveniat otiosum. Otium siquidem sine litteris est, sicut dicit Hieronymus 76, vivi hominis sepultura. Ab infantia sacras litteras didicisti. Vide ne in vacuum gratiam Dei receperis. Aedifices alios non solum verbo, sed opere et exemplo, quia *regnum Dei non est in sermone, sed in virtute* 77. Aedifices subditos in vultu, aspectu, gestu, habitu et incessu. Vivere, et non dare operam, ut recte vivatur, vitam perdere est; omnia vero spiritualis exercitii lucra referas ad illius gloriam, qui est rex gloriae. Fur enim et latro es, si tibi aliquid inde usurpare praesumas. Illuc, unde flumina exeunt, revertantur. Animalia apud Ezechielem 78 ibant et revertebantur, quidquid gratiae conferebant eis, ad Dominum referebant. Veritas in Evangelico dicit: *Gloriam ad invicem quaeritis, et gloriam quae a solo Deo est, non vultis* 79. Absit ut tibi dicatur a Domino: *Recepisti mercedem tuam* 80. Sed potius cum Domino dicas: *Si ego quaero gloriam meam, gloria mea nihil est* 81. Qui tumet inani gloria, omnino vacuus est, tam plenus nihilo quam superbiae vento. Si ergo aliquid habeas, unde debeas gloriari, non in te, sed in Domino glorieris, et dicas: *Gratia Dei sum id quod sum* 82. In omnibus donis Dei extollentiam fuge, memor verbi illius Dominici: *Vidi Satanam de caelo cadentem* 83. *Si gloriari oportet, dicit Apostolus, de meis infirmitatibus gloriabor* 84. Gloria enim praelati est, si se ipsum miserum iudicat et infirmum, insufficientem oneri et honore indignum. Sunt qui honores virtutes reputant, suisque meritis ascribunt gradum eminentiae, quem in ira Dei fortassis adepti sunt. Honoris assumptio multis tentatio facta est et subversionis occasio. Igitur sic praesidis, ut prosis. Vae his, qui praesident hominibus, nisi praesideat eis Deus! Semper tibi occulte, vel ad discipulas, vel ad lacrymas, vel ad alia, quae citra hominis testimonium solus agere poteris, impone tibi jugum Dominae servitutis. Summum enim captivitatis genus est, si sine alicujus voti vinculo

66 Prov. 12. 67 Prov. 16. 68 Luc. 14. 69 Rom. 8. 70 I Cor. 7. 71 I Cor. 9. 72 Gal. 1. 73 II Thers. 2.
74 Gal. 1. 75 Luc. 1. 76 Sen. ep. 83. 77 I Cor. 4. 78 Cap. 1. 79 Joan. 5. 80 Matth. 6. 81 Joan. 8.
82 I Cor. 15. 83 Luc. 10. 84 II Cor. 12.

evagetur ad arbitrium suum licentia libertatis. In alto itaque sedens, non alta sapias, per omnia sentiens humiliter, humilibusque consentiens. Non ambules in magnis, nec in mirabilibus super te⁸⁹. Sed si de bono conscientiae tuae gloriaris, cum beato Job dicas : *Si justus fuero, non levabo caput* ⁹⁰. Non enim *justificabitur in conspectu tuo, Domine, omnis vivens* ⁹¹. Paulus, qui nihil sibi conscius erat, se tamen justificatum negabat. *Ego, inquit, non arbitrator me comprehensisse* ⁹². Et item : *Non quod, inquit, acciperim, aut perfectus sim, sed eorum quae retro sunt, oblitus ad anteriora me extendo* ⁹³. Ipse non de dominio, sed de ministerio gloriatur. *Ministri Christi sunt, inquit, et ego. Ut minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter* ⁹⁴.

In his tibi gloriandi forma praefigitur, non in veste pretiosa, non in supellectili multa, non in congregatione pecuniae, non in aedificiis aut culturis, non in dilatandis possessionibus, non in equorum multitudine, non in ornatu pompatili, non in frequentia clientelae. Nam haec omnia gentes inquirunt ⁹⁵. Sed, sicut gloriatur Doctor gentium ⁹⁶, in cruce Domini nostri Jesu Christi, in infirmitatibus suis, in mortibus, in laboribus, in carceribus, et in plagis. Dedit tibi Dominus scientiam sanctorum. Qui hanc scientiam apponit, apponit et dolorem, non gloriam, sicut scriptum est : *Qui apponit scientiam, apponit et dolorem* ⁹⁷, ac quo quidam poenitens dicit : *Et dolor meus in conspectu meo semper* ⁹⁸; non humanam gloriam, quae est ventus urens, caelestis gratiae fluentia desiccans. Absit a te gratia illa, qua fias in oculis tuis gloriosior, et inde odiosior in oculis Dei! Ira est, non gratia, cum quis ponitur super ventum, nullas habens radices in soliditate virtutum. Illius servituti addictus es cui servire regnare est; cujus servituti intuitu, ille servum servorum se reputat, qui tenet Ecclesiae principatum: Hoc ergo sentias in te ipso, quod in Christo Jesu, ut sicut *exinanivit se, formam servi accipiens* ⁹⁹, sic eorum qui tibi subjecti sunt, servum te reputes humilem et abjectum; non sit tibi dedecori humilitas quae decuit Filium Dei. De praelatione potes habere gloriam, sed non apud Deum. Si autem gloriaris de humilitate, non eris insipiens. Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic ¹⁰⁰. Non ergo te dominum exhibeas, sed ministrum. Petrus apostolus dicit : *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis in populo* ¹⁰¹. Unde gloriabitur miser homo de immundo conceptus semine, genitus in peccato et natus, brevi vivens tempore¹⁰², fugiens velut umbra, et nunquam in eodem statu permanens? Si ergo te aliquo elationis motu aura favora-

bilis afflaverit, recole illud quod dictum est Sede chix : *Viri tui pacifici seduxerunt te* ¹⁰³. Si te lactaverit peccator, non acquiescas, nec laus, vel potius fraus adulatoria te seducat ¹⁰⁴. Perniciosum est praelato, libenter audire de se supra id quod sentit in se. Parco autem, dicit Apostolus ¹⁰⁵, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Porro ille non parcit sibi, nec suae animae miseretur, qui jactitat actus suos, volens aestimari quod non est, et nesciri quod est. Sit anima tua in manibus tuis semper, et Dominus in conspectu tuo ¹⁰⁶, ut dicas, cum coeperit adulator applaudere : *Narraverunt mihi injuri fabulationes, sed non ut lex tua* ¹⁰⁷. Et illud : *Nolite me vocare Noemi, sed Mara, quoniam amaritudine plena sum* ¹⁰⁸. Sicut autem ventus dissipat nubes, sic tui vultus austeritas ventum adulationis et venenum detractionis exterminet. Interrumpe sermones malitiae, et intersere aliquid de lege Dei, de canticis Sion, de judiciis caelestis irae, de meritis sanctorum, de torrente voluptatis aeternae. Est qui plus credit alterius linguae de proprio statu, quam conscientiae suae. Porro longe est a salute membrum hujusmodi stupidum et infirmum, aegrotans, et se aegrotare non sentiens : eo ipso insanabile, quia insensibile. Quamplures video, qui, post acceptum caelestis gratiae donum, effluunt in passiones desideriorum, sicut et gentes, quae ignorant Deum! Tu a longo tempore possedisti vas tuum in sanctificatione. Quod fecisti haecenus, feliciter consumma, sic agens quotidie, quasi semper incipias. Frequens est inter episcopos aliquem invenire, qui primum suae promotionis annum dedicet sanctitati : cumque in sua novitate sit factus agnus, inveteratus aliquot dierum fit rapacissimus lupus. De tali scriptum est : *Ante messem totus effloruit, et immatura perfectio germinabit* ¹⁰⁹. Et de eodem : *Si fructum fecerit, alii comedent illum* ¹¹⁰. In omni angustia, totam spem tuam jacta in Domino, quoniam nomen Domini plurima fortitudo. Non confidas in eis qui solent dare verba, quorum amicitia quaestuarium est et familiaritas sumptuosa. Intelligis quae dico : et recolis Machabeos, qui quoties Romanorum imploraverunt suffragium, eorum amicitia principibus et populis Israel versa est in singultum. Frequenti, quaeso, scrutinio dispice, et attende qualis ex dono Dei sis, et qualis sis ex te ipso, et redde quae tua sunt tibi, et quae Dei Deo¹¹¹. Recole quam miserabilem, quam infirmum te de ventre materno natura produxerit. Nudus egressus es de utero matris tuae, nudus natus es ad laborem, non ad honorem. Si quid tibi dispensatio caelestis adjecit, semper timeas illud Psalmistae : *Verumtamen propter dolos posuisti eis, dejecisti eos dum alleverentur* ¹¹². Quidam epi-

⁸⁹ Psal. 130. ⁹⁰ Job. 40. ⁹¹ Psal. 142. ⁹² Phil. 3. ⁹³ Ibid. ⁹⁴ II Cor. 11. ⁹⁵ Gal. 6. ⁹⁶ II Cor. 11. ⁹⁷ Eccle. 1. ⁹⁸ Psal. 37. ⁹⁹ Phil. 2. ¹⁰⁰ Marc. 10. ¹⁰¹ I Petr. 50. ¹⁰² Job. 14. ¹⁰³ Jer. 38. ¹⁰⁴ Prov. 1. ¹⁰⁵ II Cor. 12. ¹⁰⁶ Psal. 118. ¹⁰⁷ Ibid. ¹⁰⁸ Ruth, 1. ¹⁰⁹ Isai. 18. ¹¹⁰ Isai. 65. ¹¹¹ Matth. 22. ¹¹² Psal. 72.

scopi regum munificentias, et eleemosynas antiquorum, abusive baronias et regalia vocant, et in occasione turpissimæ servitutis seipsos barones appelliant. Vereor ne de illis queruletur Dominus, et dicat : *Ipsi regnaverunt, et non ex me; principes exstiterunt, et ego non cognovi* ⁴. Scias te assumpsisse pastoris officium, non baronis. Certe Joseph in Ægypto patrem suum et fratres instruxit, ut dicerent Pharaoni : *Viri pastores sumus* ⁵. Maluit eos profiteri pastoris officium, quam principis aut baronis. Christus dicit : *Ego sum pastor bonus* ⁶; tu vero constitutus es ab eo pastor aut villicus : villicatio tibi commissa est; et scias quia villicationis rationem reddere te oportet. Agricultura Dei tibi commissa est, opus est sarculo ut agricolæ, baculo ut pastori : sarculo, ut, tanquam prophetæ filius, evellas et destruas, ædifices et plantes ⁷; baculo utere, lupos ab ovili coercendo, oves debiles sustentando, erigendo lapsas, erroneas reducendo. Semper autem inter fructus episcopalis officii, æterna temporalibus præferantur. Et quoties te circa curam possessionum turbatrix activa sollicitat, nunquam tamen in te quies contemplativa degenet. Fac alium pro te molere, tu animarum saluti solerter intende. Vacuum a sæcularibus oportet esse animum, divinæ servitutis obsequio consecratum. Magis addictus es, noli minimis occupari. Minima et vilia sunt, quæcumque ad sæculi quæstus, et non ad lucra pertinent animarum. *Sæcularia negotia si habueritis, dicit Apostolus, eos qui contemptibiles sunt inter vos, constituite ad judicandum* ⁸. Si autem ad te intraverit causa pauperis, causa pupilli et viduæ, judica in *justitia pauperis, et argue in æquitate pro mansuetis terræ* ⁹. Fac *judicium injuriam patientibus* ¹⁰, procura humilibus pacem, rebellibus obedientiam, claustris quietem, ordinem monasteriis, clericis disciplinam. In judiciis nunquam ad rumusculos movearis, nec tibi obrepit furtiva suspicio. Dominus Judam, quem proditorem noverat, quia non convincitur, non condemnat. Parcit mulieri in adulterio deprehensæ, eo quod non appareat accusator ¹¹. Non Sodomam subvertit, donec descendat et videat *utrum clamorem opere compleverint* ¹². Ego, inquit, sicut audio, sic judico, cujus audire est scire. Tu vero non nisi ex assertione

Abutionem, nec vendas conscientie tuæ libertatem. Nemo possit tibi dicere : *Ditavimus Abraham* ¹³; sed cum Samuele fiducialiter dicas : *Loquimini coram Domino et Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim aut equum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus acceperim, et contempnam illud hodie vobisque restituum* ¹⁴. Si mentem tuam munerum cupiditas titillaverit, ibi moriatur, ubi oritur nequissimum germen, et in suæ matris utero præfocetur. Revolve in animo tuo quantum ex honoris assumptione profeceris, et ex quotidiana collatione spirituales virtutum metire profectus, utrum sis insolentior aut humilior, affabilior vel austerior, mansuetior aut gravior, liberarior aut avarior. Ex quadam enim obligatione, quæ tuo annexa est officio, exigitur a te spiritualium frugum mensura propensior, ut sis devotior in oratione, in lectione studiosior, in castitate cautior, parcior in sobrietate, patientior in duris, in risu rarior, suavior in conversatione, gravior in vultu, et gestu et habitu, moderatior in verbis, profusior in lacrymis, in claritate ferventior. Redde conscientie tuæ de quotidianis actibus rationem, vide si diem et noctem sine cujuslibet peccati macula transegisti, si minus legisti, aut orasti; si in verbo, si in cibo, si in potu, si in somno temperantiae modum excessisti, et scias non modicam esse temporis illius jacturam, quod in otio aut fabulis expendisti. Cæteri divites sunt in latibulis suis, sicut leonæ in fovea, ericius in antro, leo in spelunca. Tu te omnibus exhibe, cogitans te omnium servum, nec tibi, sed cunctis genitum te vivere credas, datum indoctis doctorem, consolatorem pauperum, solatium oppressorum, patrem orphanorum, defensorem viduarum, et omnibus debitorem. Adhuc replico, ut ad eruditionem plurimum in sacra Scriptura te exerceas, ut quod tibi conversatio curialis quandoque præripuit, gratia magistrante recuperes. Otiositas inimica est animæ. Si non legeris, si non studueris, dormitabit anima tua præ lædio ¹⁵, et hostes tui animæ sabbata tua deridebunt ¹⁶. Tu igitur, præsul optime, animarum salutem omnia postpone. Tanto enim digniores sunt animæ corporibus et universis quæ humana ambitio concupiscit, quantum dignitate præeminet cœlum terræ. Et, ut verbo Apostoli ad Timotheum scribentis liceat mihi uti : *Nemo contemnat adolescentiam tuam, sed esto exemplum fidelibus verbo et conversatione* ¹⁷. Semina super omnes aquas, super bonos et malos, publice et privatim. Modis omnibus cave ne sæcularibus te involvas. Nulla enim consonantia est Spiritus Dei ad spiritum hujus mundi; permane in vocatione tua. *Mundus in maligno positus est* ¹⁸. *Noli æmulari in malignantibus* ¹⁹,

⁴ Ose. 8. ⁵ Gen. 46. ⁶ Joan. 10. ⁷ Jer. 1. ⁸ I Cor. 6. ⁹ Isai. 11. ¹⁰ Psal. 145. ¹¹ Joan. 8. ¹² Gen. 18. ¹³ Isai. 53. ¹⁴ Matth. 10. ¹⁵ Gen. 14. ¹⁶ I Reg. 12. ¹⁷ Psal. 118. ¹⁸ Thren. 1. ¹⁹ I Tim. 4. ²⁰ I Joan. 5. ²¹ Psal. 36.

set permāne in vocatione tua, secundum mensuram regulæ, qua mensus est tibi Deus. Hodie apud quosdam consistit in his duntaxat episcopalis auctoritas, ut creta vel fimo ager sationarius impingetur, ut multiplicentur vivaria, et clausulæ ferarum possessionumque termini dilatentur. In ædificandis palatiis, molendinis, et furnis; in augendis redivitibus tota pontificum sollicitudo fervescit. Nunquid vox Salvatoris est ad Principem apostolorum et præsulum: Si diligis me, excole terras, ædifica domos altas? Legimus eum dixisse ad Petrum: Si amas me, *pasce oves meas* ²². Hæres es et vicarius Petri, pasce oves meas evangelizando, fac opus evangelistæ et pastoris; non erubescas Evangelium, si erubescendum non credis pastoris officium. Instā impōrtune, opportune ²³, ministerium tuum imple. Ministerium tuum plus oneris habet quam honoris. Si affectas honorem, mercenarius es; si onus amplecteris, potens est Dominus augere gratiam suam, ut lucra ex lucris et ex profectibus profectus accedant. Quod si abhorreas onus, et insufficientem te reputes, sera querela est, prius sedisse debueras et æstimasse opus, sarcinulam ponderasse, computasse virtutum sumptus, et dignitati meritum comparasse. Si te tamen deterreat labor plus solito, spes mercedis invitet: *Unusquisque enim secundum suum laborem mercedem accipiet* ²⁴. Si te curialium et maxime scacarii (19) labyrinthis immerseris, magna spiritualis exercitii dispendia patieris. *Nemo potest duobus dominis servire, Deo et mammonæ* ²⁵. Non excidat a te quomodo in tonsura capitis, quando electus es in sortem Domini, renuntiasti ignominia laicali. In die autem consecrationis tuæ, super abrenuntiatione sæcularium emisisti vota, quæ distinxerunt labia tua. Alligatus es verbis oris tui, ubi ad consecrantis interrogationem sine exceptione aliqua promisisti quod, de cætero, a terrenis negotiis et a turpibus lucris te alienares, tuamque sollicitudinem divinis semper negotiis mancipares. Quid tibi ad scacarium, quid tibi ad fiscales redditus, ut vel horula brevi curam posthabeas animarum? Nunquid Christus te ad telonium elegit? Matthæus semel inde assumptus, denuo ad ipsum non rediit. Non sis ergo in turba eorum qui sæcularia spiritualibus anteponunt, glutientes camelum, culicemque liquantes ²⁶. Legimus ²⁷ quod in diebus Constantini quidam episcopi principi adulantes, majorem reverentiam regalibus edictis quam sanctionibus evangelicis exhibebant.

PETRI DE GUSSANVILLA NOTÆ.

(19) Sumitur scacarium pro *arario regio, sive procuria regia, vel tribunali in aula Westmonasteriensi, ubi de rebus et redditibus fiscalibus barones quatuor definiunt*, ex Glossario Matthæi Parisiensis. Vide-

Sunt et hodie quibus commissa erat dispensatio Verbi Dei, qui silent a bonis ²⁷, *canes muti, non valentes*, imo non volentes *latrare* ²⁸, nisi forte evangelicæ libertati obgrunniant et oblatrent: *conversi enim sunt in arcum parvum* ²⁹, præbentes seipos arma iniquitatis peccato. Juste judicate, qui judicatis orbem ³⁰: nam et ille, qui terribilis est super filios hominum ³¹, etiam justitias judicabit ³². Verbum prophetæ est: *Væ qui conditis leges iniquas, et justitiam justi aufertis ab eo* ³³. Vis, ut aliqua lex tibi gratia exempli proponatur? Pauperrimus aliquis inhorrescit nuditate et fame, videtque uxorem et familiam suam inedia lethali tabescere; certe eis mors imminet, nisi rapiat aut furetur. Furatur itaque modicum aliquid, dubium vitæ discrimen eligens, ut certum periculum mortis et famis angustia importabilis evitetur. Miserebilis homo in furto deprehenditur, et damnatur ad mortem. Judices vero nec miseriam pauperis, nec urgentiam necessitatis, quæ ipsum ad furandum compulit, pensant. Nunquid justiores sunt Deo, qui in lege, quam dedit Moysi, pecuniaria mulcta fures puniri decrevit? Nunquid est æquior lex eorum lege imperiali, quam vigilantissimo studio et exactissima deliberatione sancivit æquitas? Illa equidem interfurem manifestum, et non manifestum circumspicere distinguit, et hunc in duplum, illum vero in quadruplum punit. Porro, sicut Jeremias deplorat ³⁴, adulteriis plena est terra, et passim conjugati atque soluti ad uxores hinniunt alienas; pauper rapiens alienam oviculam suspenditur, adulter alienam uxorem rapiens patientissime sustinetur. Hæc est detestabilis patientia, quem Apostolus ironice proponebat. *Libenter, inquit, suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes* ³⁵. Audiant itaque nostri reges quod rex sapientissimus Salomon in Proverbiis suis dicat: *Non est grandis culpa, cum quis furatus fuerit; furatur enim, ut esurientem impleat animam; deprehensus quoque reddet septuplum; qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam; turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur* ³⁶.

: Lex Mosaica ³⁷ et imperatoriae sanctiones adulteros ³⁸, et eos qui nefando coitu legem naturæ impugnant, morti addicunt. Propterea etiam principibus datus est gladius ad vindictam malefactorum ³⁹; ipsi vero abominationes eorum dissimulant, aut per impunitatem potius fovent. Videntes furem currunt cum eo, et portionem suam cum

Guillelmus Somnerus in Glossario, et Vossius *De vitii sermonis*, lib. II, cap. 17, et lib. III, cap. 44.

²² Joan. 21. ²³ II Tim. 4. ²⁴ I Cor. 3. ²⁵ Matth. 6. ²⁶ Matth. 23. ²⁷ *Rufin.* l. x *Hist.* c. 2; *Greg.* l. IV, ep. 75. ²⁸ Psal. 38. ²⁹ Isai. 56. ³⁰ Psal. 77. ³¹ Psal. 9. ³² Psal. 65. ³³ Psal. 74. ³⁴ Isai. 5. ³⁵ Cap. 5 et 9. ³⁶ I Cor. 11. ³⁷ Prov. 6. ³⁸ Lev. 20. ³⁹ *Just. § Item lex Jul. de adult. de pub. jud.* ⁴⁰ *Sueton. in Octavio*, c. 65.

adulteris ponunt, et polluti labii participio peccant, et non corrigunt, ut eis conveniat quod Apostolus dicit⁴⁰: Propterea vos non corripitis, quia eadem sæpius agitis. Omnia illicita committuntur impune, nullusque pro divinæ legis prævaricatione damnatur⁴¹; imo *laudatur peccator in desideriis animæ suæ, et iniquus benedicitur*⁴².

Impunitas est equidem negligentiae filia, contumaciae mater, radix peccati, nutrix adulterii et incestus, mortis æternæ præambula, præparatrix inferni; per impunitatem impiorum malitia convalescit, per hanc in suis stercoribus miseri computrescunt, atque peccatorum suorum bibentes urinam, gloriantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis. Quantum sit innocentiae bonum nesciunt, qui semper nocere noverunt, tanto liberius, quanto desperatius, totas in peccatis habenas concupiscentiae laxant, toto desideriorum impetu feruntur præcipites in contemptum, sicut scriptum est: *Peccator, cum venerit in profundum malorum, contemnet*⁴³. Sancta Dei mandata et terribilia ejus judicia verba reputant, nec mortis æternæ supplicia timent, donec pernicioso nimis experimento cognoscant per interminabiles cruciatus, quod credere aut timere noluerant. Nam, cum Christus in judicio corpus illud exhibuerit pro salute nostra susceptum, pro nostra absolute damnatum, pro nostrorum vulnerum medicina clavus et lancea perforatum, quid erit, quando contra immunditias nostras, livores et cicatrices in accusationem et damnationem nostræ pertinaciæ proferentur? Illud cœlestem exasperat iram, et plerisque discrimen æternæ damnationis accumulatur, quod quidem principes sacerdotum et seniores populi, licet non dicentur judicia sanguinis, eadem tamen tractant disputando et disceptando de illis, seque ideo immunes a culpa reputant, quod mortis aut truncationis membrorum judicium decernentes, a pronuntiatione duntaxat et executione pœnalis sententiæ se absentant. Sed quid hac simulatione perniciosius est? Nunquid discutere et definire licitum est, quod pronuntiare non licet? Certe Saul de morte David multiplici machinatione tractabat, et ut malitiam suam sub umbra innocentiae palliaret, dicebat: *Non sit manus mea in eum, sed sit super eum manus Philistinorum*⁴⁴. Sane quantum hæc dissimulatio eum excusabat apud homines, tantum apud Deum eumdem damnabilis accusabat. Expressa similitudinis forma, in consistorio illo, in quo Christus ad mortem damnatus est, Pharisei et scribæ dicebant: *Nobis non licet interficere quemquam*⁴⁵. Cumque tamen clamarent, dicentes: *Crucifige*⁴⁶, sententiam in eo occisionis eruenta malignitate dictabant. Quem occidebant gladio linguæ, publice protestabantur sibi occi-

A dere non licere, eorumque iniquitas eo ipso destabilior erat, quia ut evaderent humanum iudicium, eam simulatio innocentiae occultabat. Animabus prælatus es, non corporibus, nihil prælato commune est cum Pilato. Christi villicus es, et vicarius Petri; nec te respondere oportet Cæsari de commissa tibi jurisdictione, sed Christo. Quidam tamen per usurpatis sæculi administrationes se vinculo curiali obnoxiant, et quasi renuntiaverint suæ privilegio dignitatis, calculum durioris eventus expectant. Nam pro causa hujusmodi hodie in Sicilia mancipati sunt episcopi quidam carceralibus vinculis, nec aliquid expectant ab Ecclesia Romana solatium, quibus improperatur a summo pontifice, ut bibant de calice, quem sibi temere miscerunt.

B Ad umbratilem hujus temporis justitiam spectat illud, quod si episcopus aut sacerdos occiditur, pœna tanti flagitii sub dissimulatione transitur; pro interemptione vero Judæi exactissima districtione rigor judicarius exercetur. De tota illa multitudine, quæ in necem beati Thomæ archiepiscopi et primatis manum consilii et auxilii præbuerunt, nec unus auriculam perdidit. Interempta vero uxore Aaron Judæi, in illius rei auctores et consiliarios exquisitis suppliciorum generibus tota terra infremuit.

Illud nihilominus absurdum detestandumque dicitur, quod effracta ecclesiarum immunitate et dignitate sacri ordinis conculcata, quidam principes terræ de sola immunitate cogitant ferarum, et, hominibus gementibus inter serviles angarias, cervi, capreoli, damæ et lepores privilegio summæ libertatis exsultant. Pauperum segetes et hortos impune depascunt, nec est qui eos arcere præsumat; lex enim funesta homines hodie, non solum de captione ferarum, sed de simplici captione suspicione condemnat. Succiduntur membra, quæ in causam humanæ propagationis natura creavit, effodiuntur oculi, pedes etiam manusque truncantur, et homo qui ad imaginem et similitudinem Dei creatus est, in sui Creatoris contumeliam horribiliter deformatur. Hanc equidem et alias odibiles Deo leges dominus rex non instituit, sed institutas invenit, quæ sicut conditoribus versæ sunt in æternum supplicium,

D ita domino regi cederent in præmium salutis æternæ, si eas, hortatu vestro, aut omnino delere studeret, aut ex parte aliqua temperaret. Deus equidem propter hominem bestias fecit; et sicut legis in Genesi⁴⁷, voluit et præcepit Dominus, hominem piscibus maris, avibus cœli, et bestiis terræ, et cunctis animantibus dominari; ut taceam de conjugis, quæ per violentiam contrahuntur, de pupillarum custodiis et tutelis, quas sola dictat ambitio, et de aliis enormitatibus innumeris, quas refrigescente charitate multorum communis abusio

⁴⁰ Rom. 13. ⁴¹ Rom. 2. ⁴² Psal. 10. ⁴³ Prov. 18. ⁴⁴ 1 Reg. 18. ⁴⁵ Joan. 48. ⁴⁶ Luc. 23. ⁴⁷ Cap. 1.

introduxit. Tuum saltem excitet zelum quod, ecclesiastica dignitate calcata, vineam Domini, quam plantavit dextera ejus, exterminavit aper de silva⁴⁶. Misereatur Dominus vineæ suæ, et exsurgat eo inspirante aliquis ex filiis excusorum⁴⁷, qui avulsas propagines ejus in sanguine suo studeat replantare. Positus es inter principes populorum, inter patres conscriptos, quibus dati sunt *gladii in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus*⁴⁸. Exsurge igitur, homo Dei, ex adverso ascende, ad opus fortitudinis te accingens : succurre plagæ Ecclesiæ : vende cum apostolis tunicam, ut emas gladium, igitum eloquium et spiritum vehementem⁴⁹ : arma potentia Deo ad convincendam omnem inobedientiam⁵⁰, ad captivandum omnem intellectum in obsequium Christi. Vas electionis es, ut portes nomen Domini coram gentibus et regibus. Evaginato linguæ gladio, in executionem episcopalis justitiæ, juxta formam quæ tuæ professioni annexa est, circumcurre; vultus tuus sit super facientes mala⁵¹. Clama iniquis, nolite inique agere, et delinquentibus, nolite exaltare cornu. Dominus Jeremiæ, et in Jeremia loquitur tibi, dicens : *Sta in atrio domus Domini, et loquere ad omnes, si forte audiant et pœniteant, et convertantur a via sua mala*⁵². *Vade et clama sermones istos : Revertere, aversatrix Israel, dicit Dominus, et non avertam faciem meam a vobis ; convertimini filii Israel revertentes*⁵³.

Duo sunt, justitia et libertas, pro quibus quisque fidelis usque ad sanguinem stare debet. Si ergo res exegerit, pro justitia et libertate Ecclesiæ, non dubites facultates tuas raptoribus, famam ludibrio, fortunam periculis, et caput hostilibus gladiis objectare. Delectabile spectaculum est angelis, si sit homo pro justitia opprobrium abundantibus et despectio superbis⁵⁴. Apostolus non verebatur vitam suam periculis exponere pro subjectis. *Et ego, inquit, superimpendar pro animabus vestris*⁵⁵. Cum Dei beneficiis etiam angeli se impares fateantur, quid ei retribuere potes pro omnibus quæ tibi ejus gratia prærogavit⁵⁶? Pro te posuit ad mortem animam suam, quid ergo vereris pro eo ponere vitam brevem, fragilem et incertam, quam lex mortis in proximo exactura est, et nunc eam salubrius posset offerre devotio? Utinam daret voluntas, quod necessitas extorquebit, et quod tunc solvetur ex

A debito, nunc offeretur ex voto; testimonio Veritatis⁵⁷, qui vitam suam perdidit, eam custodiet, et qui eam custodierit, perdet; longe consiliosius est perdere illam, ut custodias, quam custodire ut perdas. Si ergo Christi discipulus es, ignoscat zelus tuus, exsurgat episcopalis auctoritas, nec inveniaris in magnis minimus, qui magnus in minimis exstitisti. Si longa est manus regis, longior debet esse manus episcopi. Arripiat judicium manus tua. Si dixeris, plaga magna est, et curari non potest, scias quia major est divina misericordia, quam humana miseria. Spera et confide in eo qui posuit adjutorium super potentem⁵⁸, cui non erit impossibile omne verbum. Stabulario dictum est : *Curam illius habe*⁵⁹. Curam habere et non curare præciperis. Cura ergo et labora; nam si ægrotum non curaveris, implesti tamen medici vices, si nihil ex contingentibus omisisti. Apostolus non dicit plus profui, sed plus omnibus laboravi⁶⁰. Deus autem mercedem laborum sanctorum, non ex proventus laboris, sed ex labore metitur. Ideo Paulus non in plurima obventione laborum, sed in pluribus laboribus gloriatur⁶¹. Annuntia populo scelera eorum, si obduratæ frontis sunt, et tu e diverso frontem tuam obdura, frontem duram fronte duriore obtundas, ut dicat tibi Dominus, quod legitur quauquoque dixisse prophetæ⁶² : *Dedi frontem tuam duriores frontibus eorum*. Sufficit, si cum Apostolo secunda conscientia dicere merearis : *Contestor vos hodie, quia mundus sum a sanguine omnium vestrum. Non enim subterfugi, quominus annuntiarem vobis omne consilium Dei*⁶³. Sicut beatus Hieronymus scribit⁶⁴ : Maluit Joannes periclitari apud regem, quam divinæ legis silere justitiam. Elias contra Achab et Jezabel, et Joannes contra Herodem et Herodiadem missi sunt. Vide, si et tu a Deo missus es, ut magnates terræ arguas, Achab et Herode peiores. Constat enim Achab Judæum, et Herodem proselytum fuisse; damnabilis autem est in Christiano quodlibet crimen, quam in proselyto vel Judæo. Sic ergo studeas implere pontificem, ut in Domino vivas, et in Domino moriaris. Verbum Apostoli est : *Sive vivimus, sive morimur, Domini sumus*⁶⁵. Vita quidem confessorem, causa martyrem facit; ubi autem persecutionis causa non imminet, pia in se ipsum crudelitas et desiderium patiendi vicem martyrii recompenset. Vale.

⁴⁶ Psal. 70. ⁴⁷ Psal. 126. ⁴⁸ Psal. 149. ⁴⁹ Psal. 118. ⁵⁰ Luc. 22. ⁵¹ Psal. 33. ⁵² Jer. 26. ⁵³ Jer. 3. ⁵⁴ Psal. 122. ⁵⁵ II Cor. 12. ⁵⁶ Psal. 115. ⁵⁷ Math. 10. ⁵⁸ Psal. 88. ⁵⁹ Luc. 10. ⁶⁰ I Cor. 15. ⁶¹ II Cor. 11. ⁶² Baruc. 3. ⁶³ Act. 20. ⁶⁴ In c. xi Math. ⁶⁵ Rom 14.